

KDE LIŠKY DÁVAJÍ DOBROU NOC

II. PIANO LIVE

CHAIM CIGAN

TORST

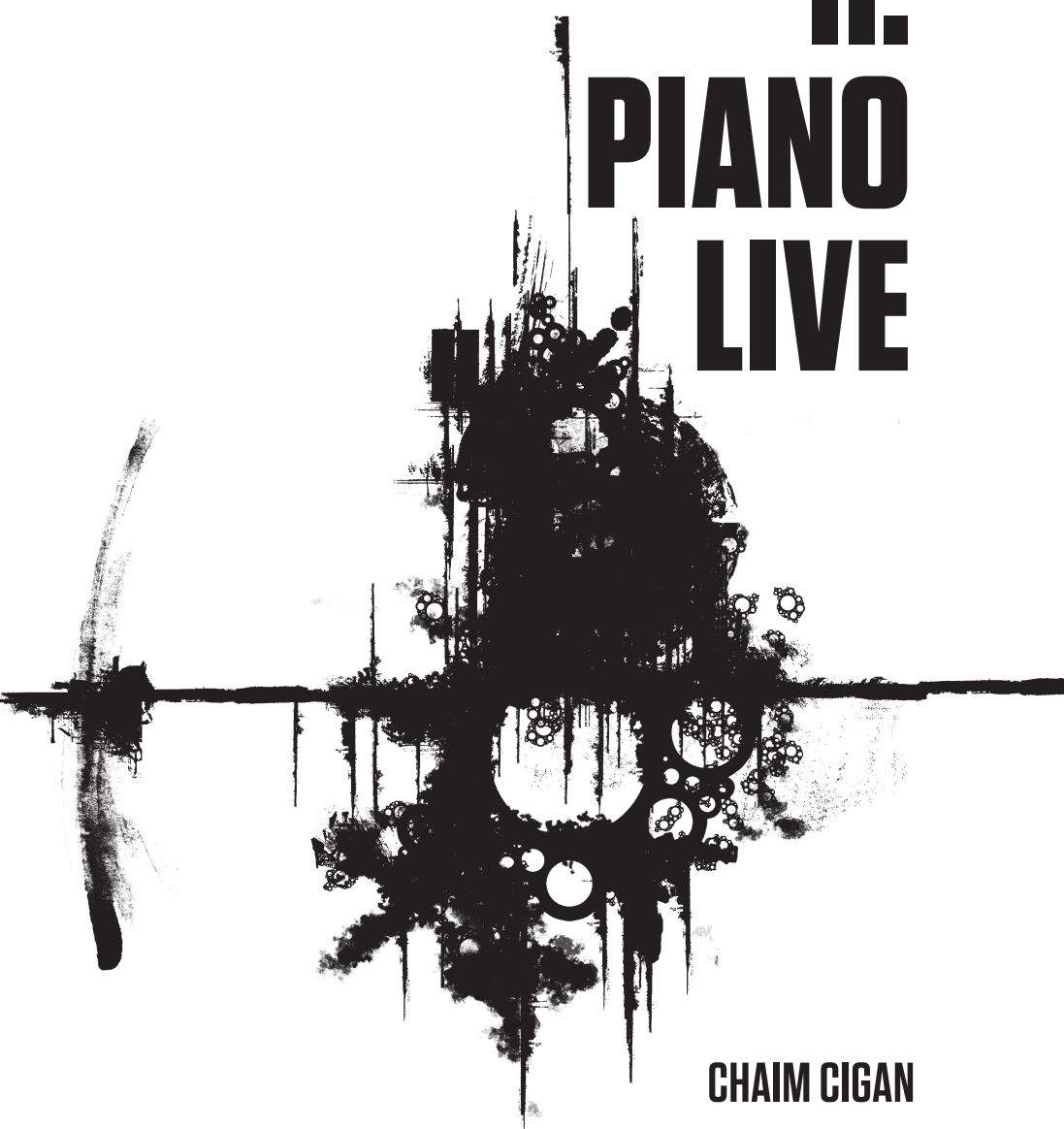

**KDE LIŠKY
DÁVAJÍ
DOBROU
NOC**

KDE LIŠKY DÁVAJÍ DOBROU NOC

II. PIANO LIVE

CHAIM GIGAN

© Chaim Cigan, 2014

© Torst, 2014

ISBN 978-80-7215-492-0 (váz.)

ISBN 978-80-7215-657-3 (e-book)

*Bude-li tvé zapuzení na konci nebes,
Hospodin, tvůj Bůh, tě odtamtud shromáždí a vezme tě odtud.*

5. Mojžíšova 30,4

Diplomatický sbor rakousko-uherské monarchie byl, stejně jako sbor důstojnický, tradičně šlechtický. Jmenování Ludmily Auředníkové, jež neměla ve svých žilách ani kapku modré krve, bylo proti všem pravidlům, nemluvě o tom, že byla žena. Přesto panovníkovo jmenování ženy plebejské krve do čela velvyslanectví v Ikarii vůbec nikoho nepohoršilo. O tento úmrtím starého knížete Dietrichsteina uprázdněný post se totiž nikdo ze šlechtického stavu neucházel a jmenovat velvyslancem stávajícího konzula císař nemohl, poněvadž byl Žid. Ikarský svaz byl však světovou velmocí a obsazení tak důležitého úřadu se nedalo odkládat. Již se zdálo, že intelektuálně rovnocenný nástupce zesnulého knížete bude musit být vybrán z neurozených úředníků ministerstva zahraničí, když z českého místodržitelství přišel návrh na slečnu Auředníkovou. Její nechvalně známé intelektuální schopnosti byly mimo veškerou pochybnost, a tak řada vysoce postavených šlechticů uvítala, že bude za mořem.

Kdyby jí bratr neslíbil, že se po třech letech vrátí a zůstane v diplomatických službách, pověsti o nudném životě v Ikarii by ji odradily. Předpokládala ale, že ji zahrnul do svých politických pletich, a rozhodla se mu vyhovět. Obětovat tam budoucí kariéře tři roky nebyl v jejích devěťadvaceti letech špatný obchod.

Při svém věcném pohledu na svět věděla již dávno, že není žádná krasavice. Stačilo se podívat do zrcadla, aby viděla, že má orlí nos, příliš velká ústa, krátký krk a kulatá záda, k tomu velikou zadnici a hubené nohy, ale disponovala šarmem, jež jí většina žen mohla závidět. Vždycky měla kolem sebe pár mužských, které dokázala oslnit britkostí svých názorů. Stejně jako výmluvných očí a výrazných rtů si na sobě cenila vlnitých kaštanových vlasů, jimž nepotřebovala dodávat lesk drahými šampony. Navíc pod nimi skrývala tukovou oblinu na zádech. V zásadě se však nedivila, že v mužích vzbuzuje vášně. Spíše bylo záhadou, proč všichni její milenci, jakkoliv do ní byli slovy vášnivě zamilovaní a v manželském loži potentní, jeden jak

druhý v posteli zklamali. Stejný osud postihl i jejího psychoanalytika. Jako obvykle dosáhla svého, vášnivě se do ní zamiloval, ale když se na ni na lehátku v ordinaci vrhl, dopadl jako ostatní. Trvalo dlouho, než pochopil, že to je její prokletí, a zanechal dalších pokusů. Potom tvrdil, že vinu musí Ludmila přičítat svému dominantnímu intelektu, jenž muže kastruje, což v jeho případě bylo na pováženou, poněvadž si na svém intelektu nesmírně zakládal.

Ale ať již důvody jejího neštěstí byly jakékoliv, bylo nutné se s ním smířit a pomýšlet na to, jak uspokojit jiné praktické potřeby, které jí mohlo poskytnout pouze manželství, jehož prostřednictvím by se etablovala v nejvyšších společenských kruzích. Věk manžela byl za daného stavu věcí pominutelný, a když se do oněch kruhů jednou jako velvyslankyně dostane, nějakého bohatého vdovce s rodokmenem přece uloví. Pocházeli s bratrem ze skutečně nízkých poměrů, ale na rozdíl od dalších osmi sourozenců, kteří se s nimi bez potíží spokojili, byli oni dva odmalinka posedlí ctižádostí se z nich vymanit. Petrovi učarovala moc a jí přepych.

Ikarský svaz byl koneckonců nejproduktivnější mocností na zeměkouli. Ačkoliv byl pro Evropana nepřitažlivý, samo postavení velvyslankyně bude zajímavá zkušenost. Co je pravda a co předsudky, si ověří na místě. Přesto nikam nepospíchala a dokonce do Nového Amsterdamu neletěla, ale podstoupila plavbu lodí. Atlantik byl po většinu cesty klidný, a tak sedávala na horní palubě a studovala literaturu, pár knížek o historii a prehistorii Ikarského svazu si přibalila do zavazadel. Když vystoupila na americký břeh, dokázala již z paměti vyjmenovat všechny prezidenty, počínaje Cabetem a konče ještě živým Cartierem.

O počátcích Ikarie předtím skoro nic nevěděla a připadaly jí poutavé. Nevěděla například, že se Sever někdejší Unie amerických států společensky a kulturně odlišoval od Jihu a že k nutnému konfliktu mezi Severem a Jihem vedly rozdílné hospodářské zájmy. Bylo vskutku těžké si představit protikladnější hospodářské systémy. Jih země žil z vývozu zemědělských produktů, jako je bavlna a tabák, a Sever s rozvíjejícím se průmyslem se naopak bránil dovozu průmyslového zboží z Evropy. To se týkalo i postoje k otroctví. Farmářská aristokracie na Jihu si nedokázala představit další vývoj bez otrocké pracovní síly, zatímco průmysl na Severu potřeboval masu dělníků. Republikánský Sever prosazoval opatření, chránící mladý průmysl, a tím i politický centralismus, kdežto demokratický

Jih byl naopak pro volný obchod a maximální autonomii jednotlivých států Unie.

Že se nakonec nerozpadla, byl zázrak, způsobený kompatibilitou ducha dvou pozoruhodných mužů, jejichž rozhodující vliv na znovuzrození umírající Unie nemohl nikdo předpokládat. Jedním z nich byl faktický zakladatel Ikarie Abraham Lincoln z otrokářského státu Kentucky. Byl to *selfmademan*, středoškolské vědomosti si osvojil opožděným samostudiem a v prvních letech politické činnosti v něm disciplinovaně pokračoval studiem právní vědy. Když udělal zkoušky, byl roku 1836 přijat do advokátní komory státu Illinois a následujícího roku si s kolegou založili advokátní kancelář ve Springfieldu, tehdy novém hlavním městě státu. Přesto žil jako advokát ještě dlouho v relativní chudobě, což byl také důvod, proč rodiče Mary Toddové, bohatí otrokáři z Kentucky, rozhodně odmítali dceři dovolit, aby se za něj provdala. Od roku 1842, kdy se Lincoln konečně s Mary oženil, se až do roku 1846 usilovně věnoval advokátní praxi. Získal si věhlas jako specialista na železniční právo a dosáhl průměrného blahobytu. Roku 1846 se vrátil do praktické politiky a byl za stranu whigů zvolen do sboru reprezentantů. Ve Washingtonu, tehdejším hlavním městě USA, vystupoval jako kritik války s Mexikem. Kariéra parlamentního řečníka jej však neuspokojovala. Teprve seznámení s myšlenkami Étiennea Cabeta, který byl pro Ameriku tím druhým osudovým mužem, jej přimělo k vážným úvahám o budoucnosti Unie. Proto odmítl nabídku prezidenta Zachariase Taylora, aby se stal guvernérem nového teritoria v Oregonu, a roku 1849 se vrátil do Springfieldu. Pro následujících pět let se rozloučil s politikou, ale s Cabetem zůstal v písemném kontaktu.

Étienne Cabet byl Francouz, narodil se 1. ledna 1788 v Dijonu. Jeho otec Claude měl bednářskou firmu a předpokládal, že všichni jeho synové, tedy i Étienne, budou pokračovat v jeho řemesle. Hoch byl však od narození krátkozraký a dříve nebo později by přišel o prsty. Dobře se však učil a ředitel školy ho ještě jako školáka pověřil výukou matematiky, astronomie a dokonce kreslení. Za revoluce se stal Dijon důležitým jakobínským centrem, a tak se již v dětství seznámil s komunistickými ideály. Po absolutoriu práv roku 1812 se stal hlavním soudním úředníkem v Napoleonově rodišti na Korsice. Doufal, že císař zavede liberální reformy a podnikne kroky ke zlepšení situace chudých, ale záhy přišel o iluze, protože čím déle seděl císař na trůnu, tím byl konzervativnější. Roku 1831 kandidoval Cabet

do poslanecké sněmovny za opoziční stranu ve svém rodném městě. Zvítězil a okamžitě začal organizovat jednotné republikánské hnutí. Ve sněmovně větší úspěch nesklidil, mimo ni si však získával čím dál větší uznání. Roku 1833 se stal generálním tajemníkem Svobodného spolku pro vzdělávání lidu, dobrovolnické organizace, jež zdarma zajišťovala výuku pro chudé pařížské dělníky. Redigoval noviny *Le Fondateur* a založil týdeník *Le Populaire*, který se stal nejpopulárnější republikánskou tiskovinou své doby. Cabetovy stále radikálnější názory, jeho rostoucí zájem o neojakobínské doktríny, propagace revoluce, pokusy školit dělníky v politických otázkách, to vše bylo císařským úřadům trnem v oku. Následovala žaloba a krátký proces, v němž byl shledán vinným. Měl na vybranou mezi dvěma roky vězení a čtyřmi roky ztráty občanských práv, nebo pěti lety vyhnanství. Odstěhoval se tedy do Bruselu, odkud byl záhy také vyhoštěn, a usadil se v Anglii. Léta strávená v anglickém vyhnanství byla pro jeho další duchovní vývoj klíčová. Nejdříve se vzdal radikálního republikanismu a přešel ke stejně nekompromisnímu komunismu. Studium moderní ekonomie ho přivedlo k názoru, že vláda buržoazie je založena na soukromém vlastnictví, a že tedy jakýkoli pokus o pozvednutí životní úrovně proletariátu je nemyslitelný bez zavedení systému společného vlastnictví. V Anglii se seznámil s dalšími francouzskými radikály v exilu, z nichž mnozí tíhli ke komunismu, ale především s Robertem Owenem a jeho stoupenci, a nezůstal ani slepý k některým myšlenkám křesťanství. Četba Moorovy *Utopie* mu byla inspirací k popisu utopie podle vlastních představ.

Svou *Cestu do Ikarie* dokončil roku 1838 a hned po návratu do Francie se snažil učinit její ideály skutkem. Začal organizovat ikariánské hnutí, jehož strategie byla založena na principech pacifistického komunismu, popsanych v jeho románu. Byl zdatný propagandista a za relativně krátké období kolem sebe vytvořil zdaleka největší utopicko-socialistické hnutí své doby. Mohlo se chlubit sto až dvěma sty tisíci přívrženci, což nebylo málo.

Na rozdíl od francouzských komunistů, kteří počítali s násilným svržením císařského režimu, se ikariánci vyznačovali důrazem na legalitu. Cabet proto řídil své hnutí zcela otevřeně, nevedl další z ilegálních hnutí. V *Le Populaire*, který opět začal vydávat, propagoval komunismus coby nové křesťanství. Toto téma se stalo předmětem úvah v jeho další knize *Oprávdové křesťanství podle Ježíše Krista*. Ačkoliv měl masovou podporu, poměry v Evropě a bonapartistický

režim byly natolik stabilní, že bylo namístě pochybovat, zda je možné nastolit komunistický režim legálními prostředky. Buržoazie, jež se dostala k moci za Napoleona I., nejenže ignorovala všechny dělnické nabídky ke spolupráci, ale ještě podporovala vládu v perzekuci socialistů a komunistů. Po hospodářské krizi, která vyvrcholila v zimě 1846–1847, kdy se dělníci začali dožadovat násilného svržení bonapartistického režimu, se strategie pokojné a nenásilné změny stala předmětem všeobecné kritiky. Za těchto okolností se Cabet rozhodl opustit Francii a s deseti až dvaceti tisíci stoupenci založit ikariánskou společnost v Americe. Pozoruhodné na tom bylo, že jeho úsilí založit sociálně spravedlivý křesťanský stát na americkém kontinentu finančně podpořila francouzská vláda. Podnět k tomu dal Napoleon III., předpokládaje, že by vznik samostatné Ikarie mohl podnítit hromadnou emigraci levicových fanatiků z Francie. Ve svém odhadu se ostatně nemýlil, ač tomu počátky nenavštěvovaly.

Rozhodnutím emigrovat přišel Cabet o mnoho věrných stoupenců. Přesto svou emigraci obhajoval poukazem na Ježíšova slova: „Jsi-li pronásledován na jednom místě, odejdi na místo jiné.“ Před svým odjezdem vydal v *Le Populaire* komunistický manifest s požadavky záruk práv pracujících, především práva na práci a na slušnou mzdu. V manifestu se však neobjevila jediná nářážka, že by mělo být zrušeno soukromé vlastnictví, a neobsahoval ani žádnou zmínku o revolučním dobývání Ameriky. Výsledkem byl soumrak ikariánského dělnického hnutí ve Francii. Pro ty, kdo se k jeho projektu přidali, byl zase rozčarováním článek, v němž navrhoval diktaturu generálního ředitele hnutí. Měla trvat deset let, a i když návrh předpokládal, že by ředitel mohl být předčasně odstaven, kdyby ztratil důvěru, praktický mechanismus, jímž by mohl být odvolán, Cabet neuvedl. Nedal se však odradit a v létě roku 1847 se spojil s Owenem, který mu pro založení Ikarie v americké Unii poradil vhodné místo. Byl vytipován panenský kraj kolem Červené řeky a okamžitě byly zahájeny přípravy na vyslání předvoje. Třetího února 1848 se devětašedesát ikariánských pionýrů nalodilo na palubu Rome a vyplulo do Nového Orleansu. Průzkumná skupina byla jako zástupce spřátelené Francie uvítána pozdravnými salvami z děl.

Cabet však při tom nebyl. Tvrdil sice, že do budoucí Ikarie dorazí za dva týdny, ale cesta byla náročná a nebezpečná a Texas byl tak daleko, že tam dorazil až 2. června. Další zklamání pak na sebe nedalo dlouho čekat. Osadníci předpokládali, že dostanou přidělen

jeden milion akrů, jenomže předpisy pro přidělování půdy omezovaly maximální výměr na tři sta dvacet akrů pro manželský pár a sto šedesát akrů pro svobodného, přičemž se ani nejednalo o pozemky, které by vzájemně sousedily. To samozřejmě vylučovalo založení životaschopné komunity. Již v polovině srpna udolaly většinou dělnické osadníky nové prostředí a odlišný způsob života, než na jaké byli zvyklí z Evropy. Sedm lidí podlehl horečce, jednoho zabil blesk a čtyři utekli. Právě když si odhlasovali ústup z Ikarie, dorazila však druhá průzkumná skupina, takže zůstali. V období mezi srpnem a listopadem odjelo z Francie do Texasu dalších sedm skupin, z nichž ovšem nikdo netušil, na jaké problémy narazí. Přesto se Étienne Cabetovi zdálo, že nebezpečí pominulo, a přestal svůj odjezd z Francie odkládat.

Posledního dne roku 1848 přibyl konečně do Nového Amsterodamu a řízením osudu strávil dny před odjezdem do Ikarie v domě Abrahama Lincolna. Po příjezdu do Nového Orleansu zorganizoval shromáždění ikariánců, na němž se mělo rozhodnout o další budoucnosti kolonie. Ti, kdo se chtěli vrátit, dostali peníze na cestu, ale většina (celkem dvě stě osmdesát osadníků) se rozhodla přesídlit na vhodnější místo. Prvního března se vydali do Nauvoo v Illinois, což bylo město na Mississippi, jež nedávno opustili mormoní. Tentokrát byla ikariánská obec, kromě jiného i díky Cabetově přítomnosti a jeho organizačním schopnostem, založena bez větších potíží. Přednost mělo zajištění bydlení pro všechny, organizace práce, školství a rekreace. V únoru 1851 schválil parlament státu Illinois status ikariánské obce jako akciové společnosti se základním jměním sto tisíc dolarů. Nikdo nesměl vlastnit více než jednu akcií v ceně sto dolarů, čímž bylo učiněno zadost principu rovnosti. Společnost měla mít šest ředitelů volených na jeden rok, kteří by ze svého středu volili prezidenta. Ve skutečnosti však prezident Cabet zcela ovládl pole.

Záhy však opozice vůči jeho autoritářskému jednání vyvolala nové třenice. Lidem se obzvláště zajíдалa podrobná pravidla omezující společenský i soukromý život. Na konci roku 1853 se už musili řídit osmačtyřiceti pravidly. Především byli nuceni prokázat, že jsou dobře obeznámeni s relevantními ikariánskými texty, zcela se přizpůsobit ikariánskému způsobu života a fakticky vzít zasvé základní komunistické principy v Cabetově vydání: milovat pořádek, organizaci a disciplínu, zdržet se kouření a pití tvrdého alkoholu,

oženit se, stát se opravdovým křesťanem, svěřit obci výchovu svých dětí a tak dále.

V prosinci roku 1855 si Cabet uvědomil, že otázka jeho moci vyvolává v obci takový rozkol, že nemá jinou možnost než předložit obci ultimátum, aby si vybrala mezi ním a jeho kritiky. Usoudil, že vůbec nejlepším řešením bude předložit sněmu řadu ústavních dodatků, jejichž schválení by výrazně posílilo moc prezidenta. Navrhl kupříkladu, aby se prezidentské funkční období prodloužilo na čtyři roky a aby sám prezident nesl zodpovědnost za správu obecních věcí a dodržování ikariánských zákonů. Tato strategie stmelila opozici a byl nucen uvažovat o kompromisu.

Byl sice znovu zvolen, jenomže mnohé ikariánce život v obci neuspokojoval. Řada z nich docházela k závěru, že bude lepší odejít. Když krátce po jeho novém zvolení opustilo obec sedmapadesát mužů, žen a dětí a osud ikariánského komunismu byl v sázce, navrhl, aby se obec rozdělila na dvě části, z nichž by jedna zůstala v Nauvoo a druhá se přestěhovala do jihozápadní Iowy, kde se již roku 1853 začalo pracovat na druhé ikariánské základně. Tento návrh nezískal dostatečnou podporu a opozici se podařilo prosadit jmenování komise, která měla prozkoumat prezidentovo hospodaření s obecními penězi. Rozkol vyvrcholil, když Cabet odvedl houf svých přívrženců na místo nedaleko ikariánské obce, jemuž se začalo přezdívat Malá Ikarie. Za dva měsíce se přestěhovali do Saint Louis, avšak jen několik dní poté utrpěl Étienne Cabet vážné krvácení do mozku a 8. listopadu 1856 v pět hodin ráno skonal.

Nebýt toho, že jeho osobnost a ideály ovlivnily smýšlení Abrahama Lincolna, ve smršti konfliktu mezi Jihem a Severem by se vize slušečné Ikarie nikdy neuskutečnila. Jenomže průběh občanské války v Kansasu a Cabetovy ideály přivedly Lincolna k názoru, že čekat, až na Jihu dozrají podmínky pro zrušení otroctví, povede jen k tomu, že se Unie vrátí do časů feudálního barbarství. Přimělo ho to k návratu do politického boje, tentokrát s jasným cílem zrušení otroctví na celém území USA a reformou Unie podle poněkud upravených ideálů ikariánské obce v jeho rodném Illinois. Ve své slavné řeči 16. června 1858 v parlamentu státu Illinois prohlásil: *Uvnitř sebe rozdělený dům nemá budoucnost. Proto věřím, že vládní reforma, je-li dlouhodobě napůl pro otroctví a napůl proti němu, nemůže obstát. Neočekávám, že bude Unie rozpuštěna, ale očekávám, že skoncuje se svou rozpolceností. Buď bude celá taková, anebo celá maková.* Osmnáctého května

1860 ho republikáni zvolili za svého kandidáta v boji o prezidentský úřad, a když se mu ve slovním klání podařilo přimět demokratického kandidáta k výrokům zpochybňujícím otroctví, stal se na podzim americkým prezidentem Unie.

Během čtyř měsíců od jeho zvolení do 4. března 1861, kdy měl složit přísahu, se však země stejně ocitla na pokraji občanské války. Výhledy, že se ujme moci, daly jižním extremistům rozhodující podnět ke vzpouře, a mezi 20. prosincem 1860 a 22. únorem 1861 vystoupilo z Unie sedm států, počínaje Jižní Karolinou a konče Texasem. Odstupující prezident James Buchanan tomu nedokázal zabránit, a tak Lincoln, bez ohledu na to, že ještě nesložil přísahu, zaskočil jak republikány, tak demokraty dohodou o vzájemné pomoci s Francií a ještě překvapivějším vyhlášením Ikarského svazu jako nástupnického státu Unie. Francouzské vojsko se nevyloďilo v Mexiku, jak císař původně plánoval, nýbrž na vzbouřeneckém Jihu. Napoleon III. tím čtyři roky po Cabetově smrti splnil svůj slib, že v případě ohrožení existence ikariánské obce ze strany Unie poskytne ikariáncům pomoc. Získal tím do budoucna hospodářský vliv na americkém kontinentu na úkor Velké Británie.

Leo Altschul, Ludmilin konzul na velvyslanectví, později Ludmile vysvětlil, že hospodářské zájmy Francie nebyly jediným důvodem, proč Napoleon III. intervenoval v Severní Americe. První kontingenty francouzského intervenčního vojska, které nakrátko okupovalo jižní státy Unie, byly takřka do posledního muže složeny ze zanícených ikariánců a komunistů, takže se hrozící revoluce ve francouzském císařství vybouřila v Americe. Za těchto okolností si mohl nový prezident dovolit vůči Jihu smířlivý tón. Slíbil, že se vystříhá násilných kroků, jak ho k tomu zavazuje pacifismus Étienna Cabeta, ale také za žádnou cenu nedopustí rozdělení země. *Je to na vás, mí nespokojení spoluobčané, ne na mně. Vláda nebude zasahovat, ale pokud si přejete válku, máte ji mít.* Přímo nevyslovená hrozba, že by Jih mohl zůstat pod kontrolou Francie, zapůsobila víc než hrozba ikariánské ústavy. Také na Ludmilu učinila věta: *Vláda nebude zasahovat, ale pokud si přejete válku, máte ji mít*, velký dojem a zapamatovala si ji. Protimluv postihuje realitu výstižněji než harmonické bláboly.

Přestože Lincoln při založení Ikarie sehrál tak významnou roli a Ikarský svaz byl založen až roku 1861, považoval se nový prezident za Cabetova následníka. Pietně přemístil hlavní město Ikarie do Nauvoo, a tak se stalo, že dlouho poté, co Cabetův utopický projekt